

WIJSGERIGE STROMINGEN

derde graad kso

Audiovisuele vorming

BRUSSEL

D/2018/13.758/011

September 2018

(vervangt leerplan D/2004/0279/009)

Inhoud

1	Inleiding en situering van het leerplan	3
1.1	Plaats in de lessentabel	3
1.2	Inleiding	3
2	Beginsituatie en instroom	4
3	Logisch studietraject	5
4	Christelijk mensbeeld	6
5	Doelstellingen	7
5.1	Algemene doelstellingen	7
5.2	Doelstellingen	7
6	Minimale materiële vereisten	12
7	Pedagogisch-didactische wenken	13
7.1	Richtgevende optiek	13
7.2	Differentiatie	13
7.3	Thematische aanpak	13
7.4	Didactische werkvormen	14

1 Inleiding en situering van het leerplan

1.1 Plaats in de lessentabel

Zie www.katholiekonderwijs.vlaanderen bij leerplannen & lessentabellen.

1.2 Inleiding

Dit leerplan voor het vak Wijsgerige stromingen werd opgemaakt voor het complementaire gedeelte van de studierichting derde graad kso Audiovisuele vorming.

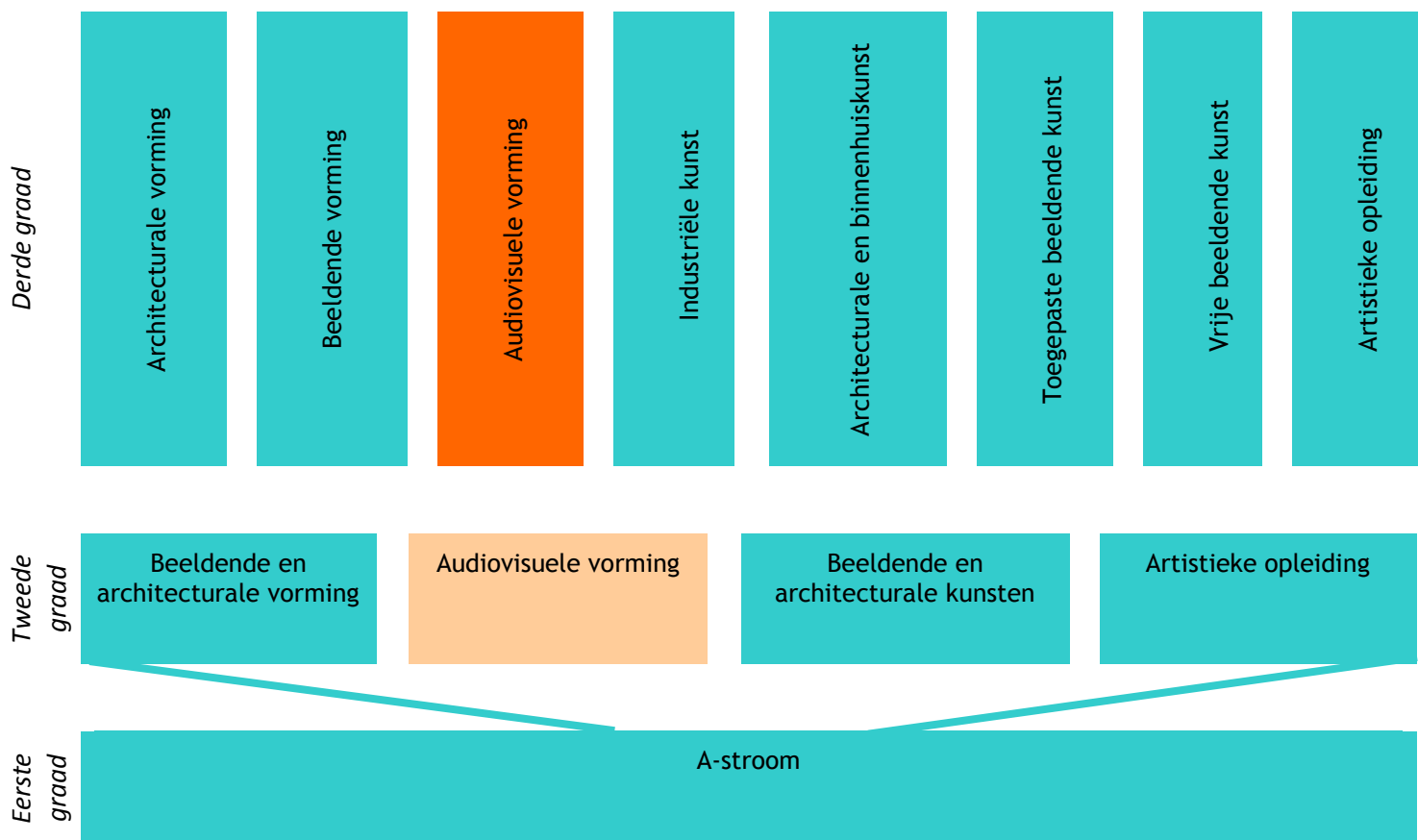
2 Beginsituatie en instroom

In het kader van de algemene vakken van de tweede graad (Nederlands, Geschiedenis, Godsdienst) kunnen de leerlingen reeds kennis gemaakt hebben met het begrip filosofie. Aangezien het woord filosofie ook in de media (nieuwsberichten, interviews, krantenartikels) geregeld voorkomt, kan er bij sommige leerlingen een zekere voorkennis aanwezig zijn.

In het algemeen behoren de levensbeschouwelijke kennis over de mens, de cultuur, maatschappij en de natuur, die leerlingen binnen het kader van het onderwijs of daarbuiten verworven hebben en de vragen die ze daarbij stellen, tot de beginsituatie van het vak Wijsgerige stromingen.

3 Logisch studietraject

Studiegebied Beeldende kunsten

Audiovisuele vorming is doorstromingsgericht. Na het beëindigen van de derde graad kso is de leerling voldoende competent om te starten in het hoger onderwijs.

4 Christelijk mensbeeld

Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijke mensbeeld centraal staat. Onderstaande waarden zijn dan ook altijd na te streven tijdens alle handelingen:

- 1 respect voor de medemens;
- 2 solidariteit;
- 3 zorg voor milieu en leven;
- 4 respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;
- 5 vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.

5 Doelstellingen

5.1 Algemene doelstellingen

Het vak Wijsgerige stromingen in het secundair onderwijs introduceert de leerlingen in de rijke cultuurtraditie van het westerse, filosofische denken. Tegelijkertijd biedt het een filosofische vorming aan die de leerlingen in staat stelt fundamenteel na te denken over de achtergronden van zowel hun levenservaringen als hun verworven kennis. Het draagt expliciet bij tot de realisatie van twee belangrijke doelstellingen: de leerlingen leiden naar een creatief-kritische houding tegenover de theoretische kennis die ze verwerven en de leerlingen helpen bij het opbouwen van een voorlopige synthese van wereldbeschouwing.

De algemene oriëntatie voor de uitbouw van Wijsgerige stromingen is de wijsgerige antropologie.

Door middel van de introductie in de westerse, wijsgerige cultuurtraditie en de filosofische vorming, allebei gesteld in het teken van de wijsgerige studie van het menszijn, wil het vak Wijsgerige stromingen de volgende algemene doelstellingen realiseren:

- eerste kennismaking met de belangrijkste begrippen en thema's uit de wijsbegeerte;
- inzicht in de eigenheid van de filosofische reflectie;
- inzicht in de grote wijsgerig-antropologische stromingen;
- inzicht in de filosofische achtergronden die meespelen in maatschappelijke en culturele ontwikkelingen;
- zich denkend verwonderen over het fenomeen mens;
- bereid zijn tot verantwoord kritisch denken en handelen;
- met anderen een ernstig, inhoudelijk gesprek kunnen voeren;
- interesse in en waardering tonen voor teksten en andere cultuuruitingen met een filosofisch karakter.

5.2 Doelstellingen

5.2.1 *Het eerste leerjaar van de derde graad*

- De leerlingen verwerven een algemeen inzicht in de eigen aard en het begrippenkader van het filosofisch denken.
- De leerlingen krijgen een inzicht in het bestaan van de filosofische cultuur in de westerse beschaving en in de belangrijke rol die de filosofie heeft gespeeld in het ontstaan van de visie op mens en maatschappij.
- De leerlingen leren via significante probleemstellingen de verwondering over de verschillende aspecten van het fenomeen menszijn, zoals ze zich ontvouwen in de levensloop, filosofisch uit te diepen.
- De leerlingen leren in gegeven cultuurdocumenten van geschreven of audiovisuele aard de impliciete of expliciete visie op de mens ontdekken, filosofisch begrijpen en evalueren.

Eerste kennismaking met de wijsbegeerte

De Grieks historische bakermat van de wijsbegeerte:

- de betekenis van het woord filosofie en de Griekse herkomst ervan
- de relatie tussen de mythe en de filosofie
- het fenomeen van de eeuwenoude geschiedenis van de filosofie

De existentiële bakermat van de wijsbegeerte:

- de existentiële bronnen (o.a. de verwondering, de verontwaardiging ...) die leiden tot vragen en probleemstellingen
- de grote zorg voor wat het menselijk bestaan waardevol en zinvol maakt
- de grote deelgebieden van de filosofie, waaronder de antropologie, de ethiek, de epistologie, de metafysica

De mens en zijn levensloop

De spelende mens:

- het onderscheid tussen de mens en het dier en de dingen
- het fenomeen van het esthetische met aandacht voor het creatieve, speelse, genietende element in kunst en cultuur
- het taalspel
- ...

De handelende mens:

- de arbeidende mens
- de relatie tussen cultuur en natuur
- de lichamelijkeheid
- de ethische waarden in het menselijk handelen en de menselijke relaties
- de maatschappelijke verantwoordelijkheid voor een rechtvaardige samenleving
- ...

De sprekende mens:

- de taal en de communicatie tussen mensen
- het spreken van waarheid
- de verschillende taalvormen (natuur- en menswetenschappelijke, religieuze, literaire ...)
- ...

De spirituele mens:

- de ziel of inwendigheid van de mens
- de religieuze ervaringen van de mens
- de existentiële zingeving
- ...

Wenken

Het eerste leerjaar van de derde graad legt de nadruk op:

- de kennismaking met de Grieks-westerse wijsbegeerte en
- op het verschijnsel mens waarbij diverse antropologische aspecten worden belicht.

De aanpak is eerder van die aard dat op een verhalende manier aandacht wordt besteed aan de diverse dimensies van het menszijn.

Het spreekt vanzelf dat de leraar de volgorde van deze doelen zelf kan bepalen en waarbij het onderling verband tussen de dimensies aangehaald kan worden. Belangrijk is ook dat binnen de grote aangekondigde dimensies van het menszijn (o.a. de spelende, de handelende, de sprekende en spirituele mens) ook aandacht gegeven wordt aan de twijfelende, de zoekende en zelfs de marginale mens.

5.2.2 Het tweede leerjaar van de derde graad

Het tweede leerjaar is in feite een **verdere uitwerking** van de leerdoelen van het eerste leerjaar (derde graad). Immers zo krijgt **bij wijze van voorbeeld** het thema 'de handelende mens' (uit het eerste leerjaar) zijn vervolg in de wijsgerige uitwerking van het thema 'de homo economicus' en verder in de economische dimensie van het menszijn in een geglobaliseerde wereld. De leerdoelen van het tweede leerjaar worden ondergebracht in negen noemers die betrekking hebben op **de richtinggevende optiek** waarmee gestart is in het eerste leerjaar, namelijk de wijsgerige verwondering over het verschijnsel mens.

De specifieke doelstellingen die hieruit voortvloeien zijn:

- De leerlingen verwerven inzicht in het epistemologisch statuut van verschillende soorten kennis.
- De leerlingen leren op een filosofische wijze nadenken over hun maatschappelijke verantwoordelijkheid en over de betekenis en de draagwijdte van hun intellectuele vorming bij de uitbouw van een meer menswaardige en democratische samenleving.
- De leerlingen kunnen verworven leerdoelen en -inhouden plaatsen in het wijsgerig perspectief van de menselijke zingeving in al haar aspecten.

Het ecologische

- de relatie van de mens tot de natuur
- bio-ethische aspecten van de milieuproblematiek
- de 'filosofie' achter milieubewegingen
- ...

Het economische

- mens- en maatschappijbeeld van belangrijke economische theorieën
- ethiek en waarden in vrijetijdsbeleving
- menselijke waarden versus zuiver economische waarden
- ...

Het esthetische

- het mensbeeld in een of meer kunststromingen
- een kennismaking met een historisch invloedrijke filosofie van de kunst
- de plaats van de kunst in de samenleving
- ...

Het historische

- de relatie van de mens tot het verleden
- een kennismaking met een belangrijk denker over geschiedenis
- enkele vragen uit de geschiedenisfilosofie
- ...

Het politieke

- een kennismaking met het ontstaan van een specifiek politiek-filosofische gedachtegoed
- belang van de voortdurende filosofische bevraging van bestaande politieke ideologieën
- wijsgerige reflectie over een politieke problematiek
- ...

Het religieuze

- een kennismaking met een wijsgerige godsleer
- de draagwijdte van de wijsgerige kritiek op godsbeelden
- menselijke zingeving en geloof in God
- ...

Het talige

- een kennismaking met een taalfilosofie
- verschillen tussen wetenschappelijke, religieuze, dagelijkse en poëtische of literaire taal
- de macht van het woord
- ...

Het technologische

- een kennismaking met filosofische reflecties over de techniek
- ethische en maatschappelijke implicaties van technologische toepassingen
- wijsgerige kritiek op de mechanisering en vertechnisering van het mens- en wereldbeeld
- ...

Het wetenschappelijke

- een kennismaking met een belangrijke stroming in de wetenschapsfilosofie
- wijsgerige achtergronden van de spanning tussen wetenschap en godsdienst
- wijsgerige reflecties in het licht van wetenschappelijke ontwikkelingen
- ...

Wenken

Zoals al-vermeld vormen de leerdoelen van het tweede leerjaar een uitbreiding, aanvulling en verdieping van wat al in het eerste leerjaar van de derde graad aangehaald werd. Zo blijft de rode draad van het leerplan intact. Centraal staat immers de menswording in al zijn aspecten. De mens is immers een groeiend wezen dat in de wereld en bij zichzelf wil 'thuiskomen'. De verantwoorde keuzes uit die negen noemers dienen dan ook in dat perspectief genomen te worden. Het staat de leraar vrij aan welke grote thema's hij aandacht wil besteden. Hij dient evenwel minimaal drie gekozen thema's te behandelen.

Maar belangrijk is dat de leraar ook voortdurend de link legt naar de overige zes leerdoelen en -inhouden om de valkuil te vermijden al zou de mens een gefragmenteerd wezen zijn. Het gaat immers om de totaliteit van de mens.

Hoofdzaak blijft de thematische aanpak van het antropologisch veld waarin de leraar 'opereert'. En toch hoeft deze thematische aanpak een historisch georiënteerde uitwerking in geen geval uit te sluiten en is het soms zelf wenselijk, gezien de mens in kwestie zelf een historisch, hedendaags en toekomstgericht wezen is en zichzelf als dusdanig begrijpt.

6 Minimale materiële vereisten

Enkele elementaire filosofische werkinstrumenten zijn beschikbaar, online of in de schoolbibliotheek. Voor het online raadplegen is een internetverbinding ter beschikking.

Niettegenstaande in Wijsgerige stromingen vooral tekstmateriaal als didactisch hulpmiddel wordt gebruikt, dient de leraar er rekening mee te houden dat ook audiovisuele werken bruikbare, didactische hulpmiddelen kunnen vormen.

7 Pedagogisch-didactische wenken

7.1 Richtgevende optiek

Het is van belang dat zowel de algemene als de specifieke doelstellingen worden gerealiseerd vanuit een wijsgerige, open en dynamische visie. In die optiek krijgen de wijsgerige verwondering over het fenomeen van het mens-zijn en de eigen aard van het filosoferen de meeste kansen.

In een pedagogisch en didactisch perspectief is het noodzakelijk de concrete uitwerking van de leerdoelen vanuit een realistische optiek te plannen. Een jaarplan dat berekend is op ongeveer 2 × 30 lessen per leerjaar is daarbij een onmisbaar werkinstrument.

7.2 Differentiatie

Dit leerplan moet worden beschouwd als een graadlerplan. De te behandelen volgorde van de opgesomde leerdoelen is, in principe, vrij te kiezen. Een mogelijke volgorde wordt in het leerplan opgenomen en behandelt achtereenvolgens:

- eerste kennismaking met de wijsbegeerte;
- de mens en zijn levensloop met zijn vier dimensies.

Het fenomeen van de menselijke levensloop vormt de rode draad en biedt voldoende ruimte aan de leraar om het concept op een eigen wijze inhoudelijk en didactisch uit te tekenen. Hij kan de volgorde zelf bepalen. Het spreekt vanzelf dat in de voorgestelde indeling verschillende leerinhouden naar elkaar kunnen verwijzen of onder een andere rubriek kunnen worden behandeld. Bij de uitwerking van die vier dimensies maakt de leerkracht een verantwoorde keuze uit de aangeduide thema's.

7.3 Thematische aanpak

Gezien het inleidende karakter van Wijsgerige stromingen en om pedagogische redenen concentreert het leerplan zich op het thematische veld van de wijsgerige antropologie. Daarmee wordt echter een historisch georiënteerde uitwerking van bepaalde leerdoelen niet uitgesloten.

De thematische aanpak wordt onder negen noemers gebracht die betrekking kunnen hebben op een aantal vakken die in de loop van het secundair onderwijs aan bod gekomen zijn. In alfabetische volgorde: het ecologische, het economische, het esthetische, het historische, het politieke, het religieuze, het talige, het technologische, het wetenschappelijke. Per noemer worden drie mogelijke thema's voorgesteld. De leraar behandelt, in functie van de samenstelling van de klas, minstens drie noemers. Daarbij hoeft hij niet noodzakelijk rekening te houden met de studierichtingen van de leerlingen. Trouwens, in het kader van het algemeen vormend karakter van het secundair onderwijs kan het voor de leerlingen zinvol en verrijkend zijn dat ze uitgenodigd worden om na te denken over fenomenen waar ze in hun curriculumvakken weinig over vernemen. Onder ieder gekozen noemer behandelt de leraar twee thema's.

Die vragen een filosofische benadering en uitwerking, die aansluiten bij de specifieke doelstellingen. Overlappingsen met andere vakken zijn daardoor uitgesloten.

7.4 Didactische werkvormen

Het vak Wijsgerige stromingen is zoals de andere algemene vakken geschikt voor de verschillende didactische werkvormen. Aan de basis ervan ligt het stellen van open vragen. Ze worden ingekleed in goed geformuleerde probleemstellingen waardoor de leerlingen in een socratisch gesprek aan het denken gezet worden. Uiteraard eist die belangrijke werkvorm van de leraar de onmisbare didactische vaardigheid in het leiden van het socratisch gesprek.

De werkvorm van de open vraag kan in andere werkvormen geïntegreerd worden die als bijzonder geschikt voor het vak Wijsgerige stromingen beschouwd kunnen worden.

Een geschikte didactische werkvorm is het groepswerk. Het scheidt immers de ruimte voor de oefening van het filosofisch gesprek. Toch is het van belang de leerlingen bij die moeilijke werkvorm voldoende te begeleiden. Dat houdt ook in dat het groepswerk zowel methodisch als inhoudelijk goed voorbereid moet worden, en wegens het tijdsintensief karakter, niet voortdurend georganiseerd kan worden.

Een onmisbare werkvorm voor het filosofieonderwijs is het lezen van filosofische teksten. Dat kunnen zowel teksten van filosofen uit het verleden of het heden als essayistische teksten met een min of meer filosofische strekking zijn.

De actieve werkvormen die in de lijn van een persoonlijk werk liggen, verdienen voor het vak Wijsgerige stromingen zeker een aanbeveling. Zonder de leerlingen te veel werk te bezorgen, kan een goed afgebakende persoonlijke opdracht een geschikte werkvorm zijn. Daar kan er wel op gewezen worden dat de leraar voor een dergelijke persoonlijk uit te werken opgave de leerlingen het nodige materiaal bezorgt. Hij onderzoekt in ieder geval of de leerlingen in hun onmiddellijke omgeving gemakkelijk de nodige filosofische werkinstrumenten kunnen vinden.

Interdisciplinaire samenwerking in de vorm van bijvoorbeeld projectwerk kan nuttig zijn, vooral binnen de thematische aanpak.